

Historia och samhällskunskap · Åk 8 till gymnasiet · 70 minuter

Vad är Sverige skyldigt samerna?

Den 30 september 2026 lämnade Sanningskommissionen för det samiska folket sin rapport. Den visar vad staten har gjort mot samerna och ger 71 uppmaningar om vad Sverige borde göra nu. I dag läser ni vad kommissionen kom fram till och undersöker vad uppmaningarna skulle betyda, för samer och för andra.

Namn _____ Klass _____

1 Hur mycket vet du?
2 Rapporten
3 Vem påverkas?
4 Vad är Sverige skyldigt?

Steg 1 Hur mycket vet du?

Enskilt · 6 min

1 Hur mycket tycker du att du vet om samernas historia i Sverige? **Ringa in.**

1	2	3	4	5
Nästan inget	Lite	En del	Ganska mycket	Mycket

2 Hur stor andel av alla vuxna i Sverige säger att de inte har någon kunskap alls om samer? **Gissa och ringa in.**

6 % 16 % 26 % 46 %

Svaret kommer från en undersökning som Novus gjorde för kommissionen 2024.

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 2 · Rapporthäfte

Rapporten

Vad kom Sanningskommissionen fram till? Här är rapporten i korthet, med kommissionens egna ord där det står citattecken.

I par
24 min

Er uppgift

Följ kedjan från beslut till i dag, i fyra teman.

1. **Läs** stycke 1 och 2. Läs sedan ett tema i taget och **skriv** de fyra leden i kedjan på sista sidan, med egna ord och styckets nummer. 16 min
2. **Bemöt** de två påståendena under kedjan. Använd kedjan och stycke 21. 4 min

1. **Staten beslutade** — Vad bestämde riksdag, regering, myndigheter eller kyrka? När?
2. **Följden då** — Vad hände med människorna när beslutet genomfördes?
3. **Kvar i dag** — Vad finns kvar eller pågår fortfarande?
4. **Samerna svarade** — Hur protesterade samer eller tog egna initiativ?

Kommissionen

Stycke 1 och 2

2008 till 2021

1 År 2008 skrev Sáminuorra, det samiska ungdomsförbundet, till regeringen och **krävde en sanningskommission**. Sametinget tog upp kravet 2019. År 2021 beslutade regeringen att inrätta Sanningskommissionen för det samiska folket. Den skulle granska statens politik mot samerna från 1600-talet till i dag och föreslå vad som behöver göras.

(HB s. 35 och 138)

2026

2 Kommissionen samlade in **närmare 300 berättelser** från samer och läste forskning. Den fick inte peka ut enskilda personer. Den 30 september 2026 lämnade den sin rapport, *Markerna berättar och minns*, till regeringen, Sametinget och Sáminuorra.

(HB s. 35 f.)

1 Markerna

Stycke 3 till 7

1600-talet

3 Samerna levde i **självständiga samhällen** med egna lagar och brukade mark och vatten. De betalade skatt till kronan, något de verkar ha uppfattat som betalning för att kronan erkände och skyddade deras marker. Men redan på 1600-talet började kronan hävda att **samiskt land tillhörde Sverige**, och uppmuntrade nybyggare att flytta dit.

(HB s. 39 f.)

1800-talet

4 På 1800-talet drog staten en **odlingsgräns** som skulle skydda samisk bosättning, men den överskreds hela tiden. Skog, malm och vattenkraft behandlades som **kronans egendom**, och staten delade ut dem till enskilda och bolag. Kommissionen skriver att staten har ”ensidigt bemäktigat sig egendomsrätt över stora delar av samiskt land”. I de flesta fall har den inte hittat något som visar att samerna gick med på det. Förhandlingarna fördes bara på svenska, och samer protesterade när deras skatteland gjordes om till betesrätter.

(HB s. 32 f. och 39 f.)

1923 till 1932

5 Efter ett avtal med Norge 1919 om renbete **tvångsförflyttade** staten åren 1923 till 1932 närmare 300 renskötare och 16 500 renar från Karesuando och Jukkasjärvi söderut. På nordsamiska heter det *bággojohtin*. Vandringarna var långa och svåra. Många renar dog eller försökte ta sig hem, och släkter splittrades.

(HB s. 257 och 269)

> ”*Dom hade ingenting att jojka … det är inte våra marker … vi känner ingenting. Det tog bara slut.*
>
> **Nils-Olof om förfäderna som tvångsförflyttades. Att jojka är att sjunga om en plats eller en människa man hör ihop med.**
>
> BV s. 43

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

1 Markerna

fortsättning

6 Samerna som redan bodde där de flyttade **protesterade** i tidningen Samefolket och på möten: de behövde markerna själva. Konflikterna mellan familjerna som flyttades och de som redan bodde där påverkar många samers liv än i dag.

(HB s. 261 och 269)

I dag

7 I dag tar gruvor, vindkraft, skogsbruk och vägar allt mer av renbetesmarken. Vindkraften gav över 20 procent av Sveriges el 2023, och en stor del av den finns i eller nära renskötselområden. När vindkraft prövas har **kommunen veto**. **Samebyn har det inte**.

(HB s. 526 och 558)

> *Vi har mist och mister fortfarande, den processen pågår ju.*
>
> **Jörgen, renskötare i Máláge, om betesmarkerna som försvinner**
>
> BV s. 35

2 Skolan och språket

Stycke 8 till 12

1913

8 År 1913 inrättade staten **nomadskolan**. Barn till fjällrenskötande samer skulle gå i en egen skola med enklare undervisning, så att de stannade i renskötseln. Andra samiska barn skulle gå i den vanliga folkskolan och bli som svenskar. Ministern som lade fram förslaget sa att skolan inte fick dra bort samerna från nomadlivet, som han kallade ”det för dem naturliga”.

(HB s. 310 och 312)

1925

9 Barnen lämnade ofta hemmet som **sexåringar** och bodde i skolans kåtor, på internat eller i arbetsstugor. Från 1925 skulle **svenska i första hand** användas i undervisningen. Den enkla undervisningen gjorde det ofta svårt att studera vidare.

(HB s. 324 och 327, BV s. 69)

10 Lars-Jon minns: ”Vi kom hit och där fick vi inte prata samiska längre. Det var ett riktigt hårt förbud.” Maria minns: ”Vi talade aldrig samiska i skolan. Jag tror inte det berodde på några statliga påbud. Jag tror det beror på att lärarna var okunniga.” Kommissionen skriver: ”Något generellt förbud mot samiska i nomadskolan infördes aldrig, men **lokala förbud förekom**.”

(BV s. 70 och 76, HB s. 324)

> *Det var mitt liv, nio år i skolan. Man var som en liten fågel, som en liten fågel instängd i ett hus, man tar sig ingenstans.*
>
> **Stig i Giron om sina nio år i nomadskolan**
>
> BV s. 71

1962

11 Vissa föräldrar **vägrade** skicka sina barn till nomadskolan och behöll dem hemma i protest. Berättelserna från skolan handlar också om gemenskap och bus. År 1962 öppnades skolan **för alla samiska barn**. I dag heter den Sameskolan.

(BV s. 69, HB s. 334)

I dag

12 Kommissionen skriver att många fick ”ärr för livet” och att det har skapat **trauman som gått i arv** till barn och barnbarn. Unga samer berättar om läroböckerna de läser i dag: ”Det står typ en sida om samer och att de bodde i kåtor.”

(BV s. 69 och 173)

3 Rasbiologin

Stycke 13 till 16

1921 till 1935

13 År 1921 beslutade riksdagen att inrätta **Statens institut för rasbiologi** i Uppsala. Det öppnade 1922. Mellan 1922 och 1935 gjordes ett 80-tal resor i Sápmi för att **mäta samer**, främst deras huvuden, och fotografera dem. Idén var att samer var en lägre stående ”ras”.

(HB s. 339 f.)

2016

14 **Kranier grävdes upp** ur samiska gravar, som regel utan att de anhöriga fått säga sitt. År 2016 fanns samiska kvarlevor på minst elva svenska museer.

(HB s. 346 och 585)

> *I ett omklädningsrum fick vi klä av oss till trosor och kallades in en och en.*
>
> **En kvinna om när hon mättes av en läkare i ettan eller tvåan. Klasskamraterna vägdes bara. Hemma trodde mamma inte på henne.**
>
> BV s. 91 f.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

3 Rasbiologin

fortsättning

1999 till 2002

15 År 1999 skrev en samisk förening i Vapsten till Riksantikvarieämbetet och **krävde tillbaka kvarlevor** som grävts upp ur en grav i Tärna 1950. År 2002 **begravdes de igen**. Sedan dess har fler kvarlevor lämnats tillbaka och begravts.

(HB s. 586)

2024

16 Brottsförebyggande rådet, Brå, visade 2024 att **hat mot samer** förekommer i skolan, på arbetsplatser, på offentliga platser och på internet.

(BV s. 92)

4 Vem räknas som same?

Stycke 17 till 19

1886

17 Med en lag 1886 blev rätten till mark, jakt och fiske knuten till lappbyarna, i dag samebyarna, och till renskötseln. Under politiken **”lapp ska vara lapp”** räknades samer som inte levde av renskötsel inte som ”riktiga” samer, och de förlorade sina rättigheter. Staten bestämde också att renskötande samer inte fick bo i hus.

(BV s. 101, HB s. 277)

1918 och 1928

18 År 1918 höll samerna sitt **första landsmöte**, i Östersund. Mötet protesterade mot att renskötare inte fick bygga hus. År 1928 delade en ny lag in de renskötande samerna i olika grupper.

(HB s. 277, BV s. 101 f.)

I dag

19 Kommissionen skriver att uppdelningen har ”lett till svåra motsättningar inom det samiska samhället”. Den skiljer Sverige från de andra nordiska länderna. I dag får bara medlemmar i en sameby bedriva renskötsel, och **de flesta samer är inte medlemmar**. Förslag om att öppna samebyarna för fler har inte lett till några ändringar.

(HB s. 41 f., 152 och 517)

> ”
> *Det sägs att vi inte är några riktiga samer.*
>
> **En samisk berättare om sin släkt, som inte levde av renar. Ändå fördes släktens sejte, en helig sten vid fiskesjön, till Skansen i Stockholm.**
>
> BV s. 177

> ”
> *Vi behöver förenas som folk, mellan samer inom renskötseln och i samebyarna och med samerna utanför samebyarna.*
>
> **En ung same på Sáminuorras möte 2025**
>
> BV s. 174

5 Kommissionens slutsats och 71 uppmaningar

Stycke 20 till 23

20 Kommissionen skriver: ”Staten, riksdag, regering och myndigheter, och i vissa fall Svenska kyrkan **bär ett ansvar** för politik och beslut som inneburit att samers rättigheter åsidosatts och människor utsatts för kränkningar, enskilt och som grupp.”

(HB s. 39)

21 Politiken ska bedömas efter vad som var lag och ansågs rätt på sin tid, skriver kommissionen. Men **redan då protesterade samer** och påpekade vad som var fel. Och eftersom väljarna utser riksdagen är ”vi alla, på gott och ont, medansvariga för den politik som samhället fört”.

(HB s. 32)

22 Kommissionen ger **71 uppmaningar** till riksdag, regering, myndigheter, kommuner och Svenska kyrkan. Bland annat: en **officiell ursäkt** som ska ”följas av handling”, förhandlingar om gottgörelse, att samer ska kunna säga ja eller nej i förväg till beslut om sina marker, och att alla elever ska lära sig om samernas historia.

(HB s. 43 till 52)

23 Kommissionen skriver att den **inte kan räkna ut vad förslagen kostar**. Vissa åtgärder kostar i början, men på sikt tror kommissionen att de ger färre konflikter om marken. Att inte göra något skulle ”sannolikt leda till en svekdebatt och ökade konflikter”. Den skriver också: ”Sättet att komma vidare kan givetvis diskuteras.”

(HB s. 981 till 984)

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 2 · Parets anteckningar

1 Kedjan

I par
16 min

Skriv kort, med egna ord, och sätt styckets nummer inom parentes, till exempel (5). En rad per tema, en ruta per led.

	1 Staten beslutade	2 Följden då	3 Kvar i dag	4 Samerna svarade
Markerna Stycke 3 till 7				
Skolan och språket Stycke 8 till 12				
Rasbiologin Stycke 13 till 16				
Vem räknas som same? Stycke 17 till 19				

2 Bemöt två påståenden I par · 4 min

Någon säger: ”Det där hände för länge sedan. Det har inget med i dag att göra.” Välj en rad i kedjan. Visar rutorna Staten beslutade och Kvar i dag att det som hände då finns kvar i dag?

Staten beslutade … och i dag finns …

Någon annan säger: ”Man visste inte bättre på den tiden.” Läs stycke 21. Visar kolumnen Samerna svarade att någon visste bättre redan då?

Kolumnen visar att … (stycke …), och därför …

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall A

Jakten och fisket i fjällen

Grupp om 4
18 min

Vem ska bestämma över småviltsjakten och fisket på fjällen?

Kommissionen vill

26 Stoppa den pågående undanträngningen av renskötseln och samisk kultur på traditionella samiska marker.

27 Se till att samer som inte är medlemmar i en sameby kan utöva sin kultur på traditionella samiska marker.

Det här har hänt

- **1993** öppnade staten småviltsjakten på statens mark i fjällen för fler jägare. Samer protesterade, och aktivister hungerstrejkade när Sametinget invigdes samma år (HB s. 441).
- **23 januari 2020** dömde Högsta domstolen i Girjasmålet: Girjas sameby, inte staten, har rätt att bestämma vem som får jaga småvilt och fiska i samebyns område i fjällen. Rätten grundas på att samer har brukat marken sedan urminnes tid. Efter domen polisanmäldes hot och hat mot samer.
- **2023** föreslog regeringens utredning att länsstyrelserna även i fortsättningen ska sälja jakt- och fiskekort i de andra samebyarnas områden (SOU 2023:46). Förslaget kritiserades från många håll. **2024** lade regeringen ner utredningen.
- **2024** stämde fyra samebyar staten för att få samma rätt som Girjas. Statens ombud, Justitiekanslern, menar att Girjasdomen inte gäller andra samebyar och att politikerna borde lösa frågan i stället för domstolarna.

Röster i frågan

Svenska Jägareförbundet, 2024
Jakten på statens mark ska ha ”samma regler för alla som bor i Sverige”. Förbundet vill inte att fjällen ska överlåtas till ”en liten yrkesgrupp av renskötare”.

Samebyarna som stämde staten, 2024
Domstolen är den enda väg som finns kvar för att få sin rätt erkänd, eftersom politikerna inte har agerat (SVT, återgivet).

Sanningskommissionen
Ett vanligt argument är att de renskötande samerna är få. Då ifrågasätts deras rätt, trots att den bara är en rätt att använda marken för renbete, jakt och fiske (HB s. 517, återgivet).

Landsbygdsminister Peter Kullgren, november 2024, om varför regeringen lade ner utredningen om jakt och fiske
”Kritiken har varit betydande och det är tydligt att ett omtag behövs här.”

Det svåra. Uppmaning 26 och 27 kan dra åt olika håll. Girjasdomen ger samebyn rätten, men de flesta samer är inte medlemmar i någon sameby.

Småvilt
Mindre vilt som ripa och hare, inte älg.

Urminnes hävd
En rätt som finns för att marken har använts så länge att ingen minns när det började.

Upplåta
Ge andra lov att jaga eller fiska, ofta mot betalning.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 441 och 517. NJA 2020 s. 3. SVT 17 maj 2023 och 28 maj 2024. Regeringen.se 7 november 2024. Svenska Jägareförbundet 2024. Fiskejournalen 13 november 2025.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall A

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall A

Vem ska bestämma över småviltsjakten och fisket på fjällen?

1 **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min
2 **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min
3 **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min
4 **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

Fullt ut
Delvis
Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- [ ] Frågan i fallet.
- [ ] Vem som vinner och vem som förlorar något.
- [ ] Det starkaste argumentet emot.
- [ ] Er bedömning och varför.

3A VEM PÅVERKAS?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall B

Gruvor och vindkraft

Ska samer kunna säga nej till en gruva eller en vindkraftspark på sina marker?

Grupp om 4
18 min

Kommissionen vill

38 Skriva in i lag att samer i förväg och med full information ska kunna säga ja eller nej till beslut om deras marker (fritt och informerat förhandssamtycke).

26 Stoppa den pågående undanträngningen av renskötseln på traditionella samiska marker.

Det här har hänt

- **Sedan 2022** måste myndigheter och kommuner rådgöra med samerna innan de fattar beslut som rör dem, enligt konsultationslagen. Men samerna kan inte stoppa ett beslut. En utvärdering från Stockholm Environment Institute i juni 2026 visade att samrådet ofta kommer för sent och att samerna får litet inflytande.
- **Kallak/Gállok** nära Jokkmokk har en stor järnfyndighet i ett område där samebyar har vinterbete. **2022** gav regeringen tillstånd till gruvan, med villkor för att minska skadan för renskötseln. FN:s särskilda rapportörer hade uppmanat regeringen att säga nej (HB s. 557). **2024** godkände Högsta förvaltningsdomstolen beslutet. Gruvan behöver också miljötillstånd.
- **Norge, Fosen:** 2021 kom Norges högsta domstol enhälligt fram till att vindkraftsparker på Fosen kränkte samiska renskötares rätt att utöva sin kultur. Verken stod ändå kvar. Efter protester slöts avtal med renskötarna 2023 och 2024, med ersättning och nya betesmarker.

Röster i frågan

Jokkmokk Iron, bolaget bakom Kallak
Gruvan kan ge ”hundratals direkta jobb och nästan det dubbla i kringverksamheter” och järn till stålindustri med låga utsläpp.

En yngre man från Norrbotten, till kommissionen, om gruvorna och malmen
Han menar att staten värderar malmen högre än samerna som lever på marken: ”Vi har inte samma värde som stenarna i marken.” (HB s. 557)

Regeringen, 2022
Landet behöver järnmalm, och villkoren i tillståndet ska minska skadan för renskötseln (återgivet).

Samebyarna vid Kallak, 2024
Samebyarna var djupt besvikna och höll inte med domstolen om att renskötseln kan fortsätta (SVT, återgivet).

Det svåra. Omställningen till fossilfri energi och stål kräver både el och metaller. Mycket av det finns på renbetesmark. Samtycke kan betyda att svaret blir nej.

Konsultation
Myndigheten måste fråga och lyssna, men bestämmer själv.

Förhandssamtycke
Den som berörs måste säga ja innan beslutet fattas.

Koncession
Statens tillstånd att bryta malm.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 526, 557 f. SFS 2022:66. SVT 25 juni 2024. Jokkmokk Iron, jokkmokkiron.se. Stockholm Environment Institute 2 juni 2026. Norges Høyesterett 11 oktober 2021.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall B

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall B

Ska samer kunna säga nej till en gruva eller en vindkraftspark på sina marker?

1 **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min
2 **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min
3 **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min
4 **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

- Fullt ut
- Delvis
- Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- [ ] Frågan i fallet.
- [ ] Vem som vinner och vem som förlorar något.
- [ ] Det starkaste argumentet emot.
- [ ] Er bedömning och varför.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall C

Ursäkt och gottgörelse

Grupp om 4
18 min

Ska staten be samerna om ursäkt och betala gottgörelse?

Kommissionen vill

7 Erkänna de historiska oförrätterna. ”Ursäkten ska följas av handling.” En särskild ursäkt ska snabbt ges till äldre samer som tvingades in i nomadskola, arbetsstuga eller skolhem.

12 Inleda förhandlingar om statlig gottgörelse, alltså ersättning.

Det här har hänt

- **Svenska kyrkan** bad samerna om ursäkt 2021. Den lovade åtta åtaganden och avsatte 40 miljoner kronor för åren 2022 till 2031.
- **Norge:** 2024 beslutade Norges riksdag om 17 åtgärder efter landets sanningskommission. En av dem var en ursäkt.
- **Kanada:** kommissionen gav 94 uppmaningar 2015. Tio år senare säger regeringen att mer än 85 procent av de 76 uppmaningar staten ansvarar för är ”genomförda eller väl på gång”. Forskaren Cody Groat räknar färre än 20 av de 94 som helt genomförda.
- **Sverige:** kommissionen kan inte räkna ut vad förslagen kostar (HB s. 984). När rapporten lämnades sa kulturministern att regeringen var en övergångsregering och att nästa regering får ta ställning.

Röster i frågan

Sandra, i 20-årsåldern, om Svenska kyrkans ursäkt 2021
”Det känns som att det blir så abstrakt … ja, hur mycket påverkar det egentligen, tänker man.” (BV s. 176)

Marianne Gråik, ordförande i Sametingets styrelse, 30 september 2026
”Vi har skyhöga förväntningar från det samiska samhället om upprättelse och bekännelse av våra rättigheter.” Upprättelse betyder att orätten erkänns och görs gott igen.

Kulturminister Parisa Liljestrand, 30 september 2026
Regeringen styrde bara tillfälligt i väntan på en ny regering efter valet: ”Vi är i en övergångsregering vilket innebär att det inte åligger oss att staka ut någon väg framåt.”

En fråga som ofta ställs
Varför ska dagens skattebetalare betala för beslut som fattades för hundra år sedan? Läs stycke 21 i rapporthäftet.

Det svåra. En ursäkt utan handling kan kännas tom. Gottgörelse kostar, och det är oklart hur mycket och till vem: enskilda, samebyar eller Sametinget.

Gottgörelse
Ersättning för en skada eller en oförrätt.

Oförrätt
En orättvisa som någon har utsatts för.

Åtagande
Ett löfte om att göra något.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 44, 159, 164, 984, BV s. 176. SVT Sápmi 30 september 2026. Svenska kyrkan 2021. Government of Canada 2025, Global News 15 december 2025.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall C

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall C

Ska staten be samerna om ursäkt och betala gottgörelse?

1 **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min
2 **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min
3 **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min
4 **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

- Fullt ut
- Delvis
- Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- [ ] Frågan i fallet.
- [ ] Vem som vinner och vem som förlorar något.
- [ ] Det starkaste argumentet emot.
- [ ] Er bedömning och varför.

3C VEM PÅVERKAS?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall D

Markrätten och ILO 169

Ska Sverige erkänna att samerna äger mark de har brukat i hundratals år?

Grupp om 4
18 min

Kommissionen vill

1 Erkänna att den svenska nationen har grundats på land som tillhör två folk, samer och svenskar.

4 Ansluta Sverige till ILO:s konvention nr 169 om urfolks rättigheter.

Det här har hänt

- **ILO 169** är en konvention om urfolks rättigheter från 1989. Norge och Danmark har anslutit sig. Sverige och Finland har inte gjort det.
- **Artikel 14** säger att staten ska erkänna urfolks rätt att äga och besitta den mark de traditionellt har använt. Det är den artikeln Sverige inte anser sig kunna uppfylla.
- **Nordmalingsmålet 2011:** 100 markägare stämde tre samebyar om vinterbete på deras skogsmark. Markägarna oroade sig bland annat för skador på växande skog. Domstolarna gav samebyarna rätt (HB s. 515 och 517).
- **Juni 2026** svarade partierna i riksdagen SVT. MP och V vill ansluta Sverige snabbt. S och C säger att det först behövs en omfattande utredning. För M, KD och SD är frågan inte aktuell.

Röster i frågan

Sanningskommissionen om varför inget har hänt
Det största hindret är att starkare samiska markrättigheter kan göra att ”skogsbruket, gruvnäringen och annan markanvändning i så fall måste förändras”. (HB s. 517)

Utredningen om ILO 169, 1999
Frågor om samernas rätt till mark, jakt och fiske måste lösas innan Sverige kan ansluta sig (återgivet).

FN:s kommitté mot rasdiskriminering
Har flera gånger kritiserat Sverige för att inte ansluta sig och för svagt skydd av samers rätt till mark (återgivet).

Erika Unnes, till kommissionen, om vad marken betyder för henne
Hon beskriver marken som något man hör till, inte något man äger: ”landet jag tillhör … det är inte att dom tillhör mig, utan jag tillhör dom” (BV s. 42)

Det svåra. Mycket av marken ägs i dag av staten, bolag och enskilda. Att erkänna samisk äganderätt kan påverka dem, och ingen vet exakt var gränserna skulle gå.

Konvention
Ett avtal mellan länder. Den som ansluter sig lovar att följa det.

Ratificera
Att ett land formellt ansluter sig till en konvention.

Besitta
Att ha något och använda det, utan att nödvändigtvis äga det på papper.

Källor: SOU 2026:58 HB s. 441, 515, 517, BV s. 42. SOU 1999:25. ILO, Ratifications of C169. SVT Sápmi 13 juni 2026.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Fall D

Konsekvenskartan

Vad skulle uppmaningarna betyda, för samer och för andra?

Grupp om 4
16 min

Gruppens uppgift · Fall D

Ska Sverige erkänna att samerna äger mark de har brukat i hundratals år?

1 **Läs** framsidan högt, i tur och ordning. 5 min
2 **Skriv** i de fyra rutorna. 6 min
3 **Bedöm** och föreslå en väg framåt. 4 min
4 **Bocka av** listan och **läs upp**. 1 min

2 Om uppmaningarna genomförs fullt ut: vad ändras?

Då skulle ...

2 Vem vinner något, och vad?

2 Vem förlorar något eller oroar sig, och vad säger de?

2 Vilket argument emot är starkast? Är det ett intresse (något man vill ha) eller en rättighet (något man har rätt till)?

Starkast är ... Det är ett ...

3 Gruppens bedömning

Bör staten genomföra uppmaningarna?

- Fullt ut
- Delvis
- Inte nu

Därför. Använd ett belägg från fallet och ett stycke ur rapporthäftet.

Vi tycker ... eftersom ...

3 En väg framåt som fler skulle kunna acceptera, och vem som ändå blir missnöjd

Staten kunde ... Missnöjda blir ändå ...

4 Läs upp för klassen, högst en minut

Har ni med allt?

- [ ] Frågan i fallet.
- [ ] Vem som vinner och vem som förlorar något.
- [ ] Det starkaste argumentet emot.
- [ ] Er bedömning och varför.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 · Medan grupperna läser upp

Klassens tabell

Grupperna har undersökt var sitt fall. Fyll i en rad för varje fall medan grupperna läser upp.

Helklass
12 min

FALL	VAD KOMMISSIONEN VILL	STARKASTE ARGUMENTET EMOT	GRUPPEN TYCKER
A Jakten och fisket i fjällen			Fullt ut / Delvis / Inte nu
B Gruvor och vindkraft			Fullt ut / Delvis / Inte nu
C Ursäkt och gottgörelse			Fullt ut / Delvis / Inte nu
D Markrätten och ILO 169			Fullt ut / Delvis / Inte nu

Steg 4 · Innan du går

Exit ticket

Enskilt · 6 min · Lämna bladet till läraren

1 Hur mycket tycker du att du vet om samernas historia nu? **Ringa in.**

1 Nästan inget | 2 Lite | 3 En del | 4 Ganska mycket | 5 Mycket

Jämfört med steg 1 är min siffra Högre | Samma | Lägre

2 Välj en av de fyra frågorna i tabellen. Varför är den svår för Sverige att lösa? Skriv ett skäl för uppmaningarna och ett skäl emot.

Frågan om … är svår eftersom … Men …

3 Vad är Sverige skyldigt samerna? Svara med en mening och ett stycke ur rapporthäftet som stöd.

Sverige är skyldigt samerna … Det visar stycke …

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.